

Meest kwetsbare daklozen worden uitgesloten van alle voorzieningen

Willem is een dakloze. Hij valt buiten de boot, omdat hij volgens het nieuwe beleid tenminste twee jaar moet staan ingeschreven. Willem kan nergens anders naartoe.

Albert-Jan Kruijer
Auteur van *Mild Despotisme in Nederland*.
Eelke Blok
Voormalig directeur van een daklozenopvang

Nauwelijks nog daklozen in grote steden', meldde de site van *de Volkskrant* op 18 juni naar aanleiding van een onderzoek van het Trimbos Instituut. Maar dat betekent niet dat het daklozenprobleem is opgelost. Integendeel, voor veel daklozen verergert de situatie.

Maak kennis met Willem. Willem is wat je noemt een kansarme man. Geen opleiding, veel schulden, regelmatige justitiecontacten, geen netwerk en hij ontbeert de vaardigheden om ergens te kunnen aarden en wonen. Bovendien gebruikt hij bovengemiddeld drugs en alcohol. Willem is 38 jaar en al meer dan 20 jaar dakloos. Hij is dakloos geraakt toen hij vanuit een jeugdzorginstelling op zijn 18de op zichzelf moest gaan wonen. Dat is altijd zo gebleven.

De afgelopen 20 jaar zocht Willem in verschillende steden zijn heil in daklozenvoorzieningen. Hij stond kortere perioden ingeschreven in een zestal middelgrote en een tweetal grote steden. De laatste anderhalf jaar staat Willem ingeschreven op een postadres in een grote stad. Onlangs, vlak voordat de winter echt

goed koud werd, heeft Willem er te horen gekregen dat hij niet meer welkom was. Hij moest terug naar zijn 'thuisbasis' in de provinciestad waar hij daarvoor een tijdje in een opvang heeft gebivakkeerd. De grote gemeente heeft besloten dat daklozen die korter dan twee jaar staan ingeschreven, met ingang van 1 januari 2010 geen 'eigen' dakloze meer zijn. Met als gevolg dat de door de gemeente gesubsidieerde instellingen voor maatschappelijke opvang geen onderdak meer mogen bieden aan deze daklozen. Evenzo zet de sociale dienst van de stad de bijstandsuitkering stop. Geen hulp, geen geld voor Willem dus. Hij moet terug naar een middelgrote provinciestad. Dat is een belangrijke verklaring voor de afname van het aantal daklozen in de grote steden.

Willem is daarmee niet geholpen. De middelgrote gemeente hanteert, net als de grote stad, sinds kort ook een stringent daklozenbeleid. Dat beleid houdt in dat daklozen van buiten de regio geen uitkering en geen onderdak kunnen krijgen. Willem komt van buiten deze regio, hij stond immers ergens anders ingeschreven en wordt om die reden geweerd. Wederom geen geld, geen onderdak, geen hulp, geen zorg. Zaken waar niet dakloze Nederlanders recht op hebben. En dat allemaal vanwege het nieuwe, verbeterde beleid van lokale overheden die Willem in het kader daarvan zomaar opeens marginale huisvesting en een fatsoenlijke uitkering kunnen onthouden.

De dak- en thuislozen in de (mid-

del)grote steden, de zogenaamde centrumgemeenten, worden sinds de introductie van de Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) en als vervolg daarop het Stedelijk Kompas (het beleidsplan voor de dak- en thuislozen) steeds beter geregistreerd en gevolgd door de lokale overheid. Dak- en thuislozen van buiten de regio maken daarom geen kans meer om een postadres danwel een bijstandsuitkering te ontvangen. Daartoe zijn allerlei controle-instrumenten ingezet, zoals de centrale toegang. Iedere centrumgemeente in Nederland zet inmiddels soortgelijke instrumenten in. De nieuwe aanpak van dak- en thuislozen beoogt de groep zo stabiel mogelijk te

Daklozen van buiten de eigen gemeente krijgen geen onderdak en geen uitkering

houden, ze allemaal een passend traject aan te bieden en sterk verbeterde voorzieningen te realiseren en te exploiteren voor de 'eigen' populatie. Dat betekent vooral dat er geen nieuwe daklozen mogen bijkomen. Daklozen die worden geweerd of uitgeschreven uit de grote steden kunnen dus nergens anders terecht. Net als in de Middeleeuwen toen landlopers aan de stadspoort geweerd werden.

Met de steeds verdergaande decentralisatie van wetgeving groeit het geïnstitutionaliseerde belang op lokaal niveau groeien te weren die een bovenmatig groot beroep doen op de voorzieningen en 'niets bijdragen' aan de lokale gemeenschap. Dat kan haast niet anders omdat de financiële positie van de lokale overheid sterk moet blijven waardoor blijvend een hoog voorzieningen- en serviceniveau kan worden geboden aan minder kwetsbare groepen. Zeg maar, gewone burgers. Mensen zonder werk, ex-gedetineerden, asielzoekers en andere kansarmen hoeven niet per definitie te rekenen op de vrijheid om zich te vestigen waar ze willen.

Willem is dan ook geen uitzondering. Het Trimbos instituut maakte afgelopen week opgewekt bekend dat het aantal daklozen in de grote steden is afgenomen. De grote steden zullen elkaar hiermee feliciteren, want er is geïnvesteerd in opvang, er is een kompas aangereikt aan grote groepen daklozen. En die zijn beter af. De vraag wat er met de daklozen is gebeurd die niet in zo'n nieuwe opvang en integraal traject zitten, wordt niet gesteld.

Feit is dat er vele Willems rondlopen, daklozen die niet staan ingeschreven in een gemeente, en dus geen recht hebben op zorg, een uitkering en andere voorzieningen. Precies het tegenovergestelde van wat het Stedelijk Kompas, de nieuwe wetgeving, beoogt. Willem bewijst dat het nieuwe instrument, centrale toegang voor dak- en thuislozen in de grote steden, hem belemmert toegang te krijgen tot de maatschappelijke opvang en bijstand in meerdere steden. Hij beweegt zich in een *twilight zone* waar geen ander antwoord is dan hem te weren. Willem zal niet de eerste en de laatste zijn die dit overkomt. Hij snapte al niet zoveel van de wereld, maar nu is hij het spoor helemaal bijster.

Het Stedelijk Kompas en zijn instrumentarium zijn op het eerste oog rationeel en goed. De overlast in de grote steden als gevolg van dak- en thuislozen is afgenomen.

Maar er schuilt een groot gevaar in dit soort instrumenten voor de meest kwetsbare groepen. Hij staat nergens ingeschreven, kan geen aanspraak maken op zijn rechten en staat niet op de kaart met uitsluiting als gevolg.

Wij vermoeden dat verdergaande decentralisering van de verzorgingsstaat meer van dit soort onbedoelde uitsluiting zal genereren en dat die zich niet tot daklozen zal beperken. Gemeenten en rijksoverheid zullen ervoor moeten waken dat de toegankelijkheid van de verzorgingsstaat ook voor deze kwetsbare groepen gewaarborgd blijft.